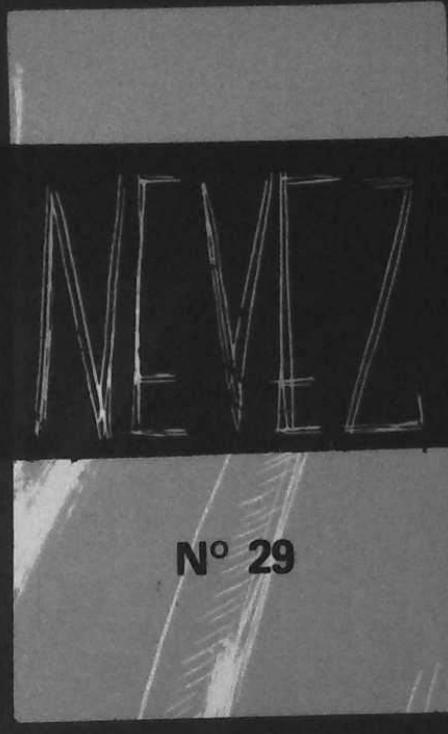
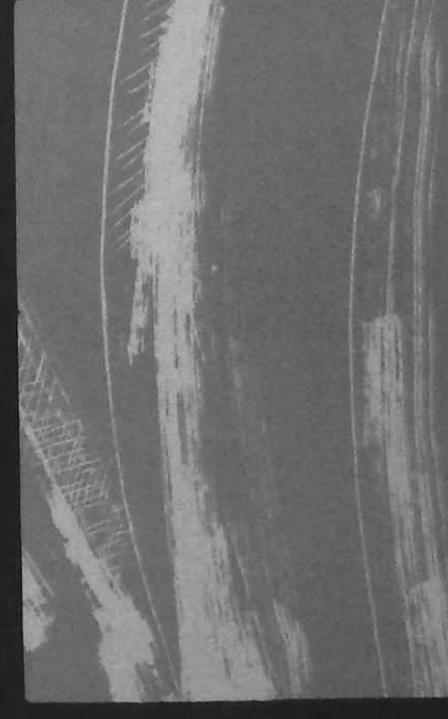

P.-M. Mevel :
Bloaz
ar Vugale

grud

Louis Conq :
Hekleo
Traon Bouzar

Pladennou
nevez

BRUD NEVEZ

KELAOUENN VREZONEG MIZIEG

N° 28 - MIZ DU 1979

Rener : Andreo Merser

Sekretour : Jakez Salaun

An oll lizerou ha skridou a zo da veza kaset da : BRUD NEVEZ, 6 ru
Beaumarchais, 29200 BREST.

Priz an niverenn-mâñ : 8 lur

Koumanant-bloaz :

- priz ordinal : 50 lur
- koumanant-skoazell : azaleg 60 lur
- studierien, soudarded : 30 lur
- broiou estrañjour : 60 lur

Eur houmanant-bloaz a dalvez evid 10 niverenn.

Ar chekennou-bank a zo da veza kaset war-een da : Brud Nevez, 6 ru
Beaumarchais, 29200 BREST.

Ar chekennou-post a zo da veza laket war C.C.P. Brud Nevez 893-94 P
Roazon.

I.S.S.N. : 0399-7014

Disklîriet hervez al lezenn : kenta trimiziad 1980

C.P.P.A.P. : n° 34.627

Ar merour : P.-M. Mevel

Moull et Ti-moullerez ar Martolod, er Gelveneg (Imprimerie du Marin,
le Guilvinec).

C. evid an oll bennadou.

N'eus ket a aotre d'embann eur pennad diwar Brud Nevez, heb beza bet an
aotre d'henn ober.

Ar skridou hag ar pennadou a vez embannet e " Brud Nevez ", n'emaint ket
da veza laket war gont ar gelaouenn heh-unan, war gont ar re o-deus skrivet
anezo hebken.

Ar skridou ne vint ket embannet a vo kaset en-dro ma vez tu.

TAOLENN

- P.-M. Mevel : Bloaz ar Vugale	P. 2
- Naig Rozmor : Beure	P. 4
- Louis le Brun : Chanson nevez	P. 6
- F. Danno : An Aotrou Turked	P. 12
- Louis Conq : Hekleo Traon Bouzar	P. 16
- Y. Miossec : Dreist ar mor braz . XIII	P. 25
- P.-M. Mevel, J.S. : Pladennou nevez	P. 33
- A. Merser : « Le breton à l'école. »	P. 36

BLOAZ AR VUGALE

Komzou : P.-M. Mevel
Ton : Soazig Noblet.

« Eur verhig (paotrig) koant he bleo melen
Daoulagad leun a sklerijenn
War he dioujod liou ar yehed
En he halon an eürusted
A-raog kousked en he gwele
Digand he mamm a houlenne :
« Mammig, Mammig, lavar din-me,
Petra eo Bloaz ar Vugale ? »

« Va merhig (paotrig) te 'vev dizoursi
Hag e vez bermdez o c'hoari
Te peus eleiz kig ha bara
Ha dillad tomm d'n em wisqa
Med siwaz an oll vugale
N'emaint ket eüruz evelse.

« Nag a vugale inosant
A houzañv poaniou er bed-mañ !
Emzivaded, po dilezet
Hep tad na mamm 'vid o hared
Bugale baour, yen o buhez
Pell euz tommder eun tiegez !

« E meur a vro e houzañvont
An naon, ar hleñved hag ar spont
Emaint du-hont 'vel relegou
'Vid gouela n'o deus mui daelou
Ha ne weler 'n o daoulagad
Nemed tamall ha kalonad...

« Gant an dispah, gant ar brezel
Nag a vugale 'rank mervel
A-uz d'o fenn laboused du
O has kuit war hent an harlu
E-barz kampou 'vezont kraouiet
Gwasoh eged aneveled

« Lod all a deh da glask goudor
En eur vagig a-dreuz ar mor
Med aliez tud divalo
Truez ebed n'o deus outo
Hag adarre war ar mor don
Bugale gêz o vond, o vond...

« Bloaz ar vugale, marteze,
A dorro ar blanedenn-ze
A roio eun tamm eürusted
D'ar vugaligou merzeriet,
Ma kouskint erfin 'n eur gwele
Eveldout, va bugelig-me... »

♩ = 63

Goustadig, evel eun istor.

Eur verhig koant he bleo me-len,
(paotrig)

Daoulaged leun a sklerijenn, War he dioujod,
liou ar yehed, En he halon, an eürusted ,
Araog kousked en he gwele, Digand he mamm a
houlenne: Mammig, mammig, lavar din - me,
Pe-tra eo "bloaz ar vu-ga-le" ?

BEURE

Ha respont a raio din
Fleüt mesaer ar menez
Pa en devezo anavezet
Stroñs-meur an heol o sevel ?

Ha ruill a raio
Ar meñ diskolpet diouz ar roh
Er poullou dour karget a deñvalijenn ?

Ar mor a zo kousket c'hoaz
Dizolo ha noaz
Hag ar paziou kenta
O kignad an aotchou kenta
A vez o alhweziou o tibrenna
War he zioulder vud
Hag al lestroù kenta
A c'hoarzo en o moustachou gwenn
En eur zigeri enni eun ero trouzuz

Ero ar vuhez o tihuna endro.

E KRAOUIG BETLEEM

Jezuz oa o ouela
Gand ar riou
Hag e vamm o seha
E zaeligou.

N'he-doa nemed he gouel
Eur gouel lien gwenn
Da baka he bugel
War he barlenn.

Henn dilam a reas
Gand ar spillou
He bleo a ziruillas
A wagennou.

Ha kaerra pennad bleo
Rodellet skañv
A wiskas anezo
Duz ar goañv.

Rag n' oa nemed an noz
Da zigemer
An Dan-Baradoz
Koant ha tener.

Gand sklêrijenn stered
Bolz ar Jude
Hag alan al loened
Pa grene re.

Eur seurt ginivelez
Er yenijenn
Daoust hag oa arouez
E blanedenn ?

Naig Rozmor.

CHANSON NEVEZ

Habitated parrouz Plouigno,
Ha re parrouziou tro-war-dro,
Klevit oll kana eur chanson,
Ha grit warni refleksion.

Eur gentel eo d'ar bobl izel,
Da ziwall ouz an nobl kruel,
Ar re ra poan gante gweled
An den paour o hounid e voued.

Disklerio a rin en ho-touez
Ar pez zo grêt din gand eur gontez
Demeuz ar barrouz on ganet
Hag eno me zo bet maget.

Beteg va zri bloaz warm-ugent
Oan e Plouigno gand va herent;
Eno 'm-eus tennet d'ar billed
A-raog troad ar gontez ne oa bet.

En nao a viz eost diweza
O soñjal gounid va bara,
Oan e-kichenn chapel ar Vur,
War an hent publik a-dra-zur.

Goude an overenn oan komañset
Da gana eur werz kaer-meurbed,
Ya, eur gentel d'ar yaouankiz,
N'heuillfont ket ar feneantiz.

Gand ar rumm genta, ar gontez,
Deuz ar chapel oa deut er-mêz,
Et dre an tu all d'ar chapel,
Komañset da vond d'he hastell.

Allaz, p'he-doa klevet kana
Oa êt e koler ar vrasa;
Dre-ze en em rentas kerken
Leh oan o kana war an hent.

He diouvre oa ganti digor,
'Vel vije o neu war ar mor;
A vouez uhel e houlenne :
« Ha plas, ha plas, ha plas din-me ! »

Gand eur vouez rust ha dre golér,
Lavaras d'an dud mond d'ar gêr.
« C'hwi zo aze' kleved kana
Gevier ha traou deuz ar falla. »

Din-me neuze lavaras :
« It da gana war an hent braz,
N'houlan ked e kanfeh aze
Hag an hent-mañ a zo din-me. »

Me, trankil, respont d'an itron :
« M'ho-pjé bet relijion,
C'hwi vije deuz ar rumm genta
O sikour ar paour da veva.

C'hwi a houenn al liberte
Da dud d'ober o didalve
Ha rei liberte n'houlit ket
D'an den paour da hounid e voued.

C'hwi ne rankit ket kabourad,
Med eva gwin, ober cheravad,
Konta aour, arhant ha paper,
'Hounez ar paour deoh dre vizer.

Goude c'hoaz re a beadra
E rit tor c'hoaz deuz ho nesa
C'hwi zoñj e hell ar bobl izel
Beva gand dour sklêr hag avel.

Intañv diou wech on, Bretoned,
Daou rumm minored 'm-eus savet
Pell on bet ive miliner
N'hallen ket derhel ar vicher.

Bremañ 'vid gounid va bara,
Rima soniou hag o gwerza,
'Vid ampech da vond em hozni
Da glask bara a di da di.

Va bugale 'm-eus sikouret
Memez goude int dimezet;
Goude maro va merh hena
Da verh vihan roan bara. »

Ha m'he-dije bet ar gontez
Kalon evel eur gwir gristenez
'Dije va lezet da gana
Pa 'h on deuz se, 'hounid bara.

Va halon a zo en glahar;
Kompreñ (it), tud war an douar,
Lar ket gourhemennou Doue
'H ober kement a fallente.

Doue 'n e naved gourhemenn
Diouz e vugale a zivenn;
N'hellom ket en em domaji
Pe prest e rankom repari.

Homañ zo bet fanatizet
Gand ar veleien, Bretoned,
A ra neuz, lavar ar re-ze,
A ra kant mil fout a Zoue.

Dre ze vez e peb amzer,
O tomaji tud he hartier,
Dond da bretañti a-bell zo
Eun hent zo da barrouz Plouigno.

War hennez e ra he mestrez,
Kredit Fanch deuz kér Montroulez,
Da' vond gand e velosiped
Da ober eur veaj preset.

Et oa eur pennad war an hent,
Grêt 'doa dezañ return kerkent.
Lared an hent-se 'oa ket grêt
Da roula gand velosiped.

'Houl ket gweled ar vugale
C'hoari galoch war an hent-se
Na buoh an den paour o peuri
Goude n'eo ket an hent dezi.

Dre 'ta ne oan ket war he zra
Ezomm da hounid va bara
Eur prosez dezi 'm-eus ket grêt
Eur wech 'n-eus he eskuzet.

An eil gwech oa dezi komun
D'ampech ahanon da gana
Trouw an eil son 'n-eus va skuizet
Ha va bara 'm-eus divennet.

Eun dra vezuz oa d'ar gontez
Gand ar gaou divenn he frosez
Med me a oa eun enor din
Divenn va bara em hozni.

En desped dezi ar gontez
'Deus pêet frejou ar prosez
Bamet da rei da Louis ar Brun
Ugent real gwerz ar butun.

Goude 'deus ket a vugale
Hag ouspenn kant mil liour leve
'Devez c'hoant c'hoaz da bretenti
Madou Jakez ha re Pipi.

O prosezi vez a-liez
Daou pe dri 'devez asamblez
Kalon dinatur ha disbal
C'hoant kaoud peadra an dud all.

Ne zoñj ket en eur ar maro
Zerro he daou zorn en goullo,
Ha neuze heh oll peadra
Chomo war he lerh er bed-ma.

Kalz a dud demeuz he maro
Vo kontant-meurbed barz ar vro.
D'ar pinvidig roy heritaj
Ha d'an den paour e ra domaj.

Med an noblañs e peb amzer
'Gar gweled ar paour er vizer;
Ma n'en-defe tamm da zebri
Vel eun dañvad rankoud peuri.

C'hoaz e karfe an dud kruel
Gweled bremañ ar bobl izel
Oh en em laha a-daoliou baz
Se rafe o flijadur vraz.

Pa oan e kêr Landreger,
Inogured eur statu kaer,
Deuz kêr Montroulez, eun nobl vraz,
Deuz meur a leh, noblañs all c'hoaz.

Devoa pêet tud da vond di,
O soñjal lakaad reveulzi,
Klask a reont an dud poeltron
Lakaad ar revolution.

Eno oa bet eur fri tromplet;
Mezuz oant vel kizier foetet;
Dizarmet oant deuz o fenn-baz,
Koulz ar bihan evel ar braz.

En iliz oant bet dastumet
Da bedi sent ha santezed;
Ranket doa lezel liberte
E kêr gand an dud a-zoare.

E berr gomzou oa diskleriet
Follentez an dud posedet;
Dre o maliz an nobl ingrad
Deus grêt d'on zud koz skuill o gwad.

Ken presiuz eo gwad ar paour
Vel gwad neb 'n-eus arhant hag aour.
Savanta doktor zo er bed
O diferañsi ne hell ket.

Adam a oa on tad kenta,
Hag or mamm genta oa Eva;
Diskennet om euz an daou-ze
Ha ne oa nobl hini dioute.

Kalz deuz an noblañs breton
O-deus an an-ze prenet,
Roet d'ar Roue deg mil liour,
'N em hrêt nobl 'vid laha ar paour.

Dond a reont da gounnari
Pa n'hellont kêt en Frañs komañdi;
Med biken ken'an drapo gwenn,
Ne remo touez ar Frañsizien.

Ar Republik a ren en Frañs,
On divenn euz maliz noblañs.
Ni ferm zivenno anez
Ha da noblañs laro « foei !foei ! »

Louis Le Brun,
Bet dastumet gand Kerlann.

AN AOTROU TURKED

Pa rankas Napoleon plega dirag ar Zaozon e Waterloo, eh echuas ar redadeg war vor a eneb batimañchou Bro-Zaoz. Hag ar rederien-vor, dilabour bremañ, a rankas klask eur vicher all.

Unan anezo, Yann Durked, muioh brudet dindan e lezano Yann Du, a zeus da gemer plah e Louaneg ha da zerhel ganti eur feurm braz e Koad Gwezenneg. Eno, gand kalz a labour, skoazellet mad gand e wreg hag e eiz bugel, e tastumas arhant awalh evid prena eun atant all e Kerambeleg, tost da Vabiliez.

An teir merh hag unan deuz ar bôtred a zimezas hag a yeas kuit, setu ma chome gand Yann pevar bôtr. Tri anezo a oa serz ha kreñv. Ar pevarved, Erwan, e-noa tapet ar polio en-yaouank hag a oa chomet kamm da vad goude ar gwall darvoud-se. Evel ma n'helle ket ober eul labourer douar ampart awalh, e kuitaas ar vre evid mond da honid e vuez war an hent-houarn. E Pariz e teusas da labourad er « Gare du Nord ». Neuze e timezas gand eur Barizianeze, keginerez en eun ti-debri braz, eur plah a aer hag a feson vad.

An tri bôtr yaouank a jomas da goza e Kerambeleg, ha pa varvas o zad, unan anezo, Louis, a zeus da veza mestr an ti. An daou all, Yvon ha Fañch, a oa pôtred dizoursi a blije dezo gwelloh farsal ha c'hoarzin. Yvon a oa eur mail war ar hanaouennou. Kana mad a rae ha sevel a rae aliez soniou fentuz da lakaad an dud da c'hoarzin. E ano barz a oa « An aotrou Kalleg ». Kermend darvoud a zegoueze e Louaneg a veze lakaet gantañ e gwerzennou ha kanet dirag an amezien bewech ma 'n em vodent en eur veilladeg pe goude al labour. Evesle a oa ar vuez e pep parrez a Vro-Dreger d'ar mare-ze.

Eun devez, war dro 1900, e tistroas Erwan hag e wreg Frozin da Louaneg, gonezet ganto pañsion an hent-houarn ha trawalh arhant da veva en o aez. Eun ti a oa savet ganto e kichen lenn Truzugal, war vord hent Perroz. Brao e kavent beva eno, tost d'ar mor, goude beza anavezet buez trouzou ha trubuilluz Pariz. Med ar bourg a oa pell, hag Erwan en-devez mil boan o sevel ar c'hrav gand e har nammet.

Neuze e teusas ar zoñj dezañ prena eun oto, pe gentoh eur « wetur-dre-dan », evel ma veze lavaret d'ar houlz-se.

Eur medisin deuz Lannuon a werzas dezañ eun « De Dion Bouton » a bevar blas. Ne oa ket nevez, pell ahane, ha koulskoude, peogwir ne oa hini all ebed er barrez, pa dre-mene dre bourg Louaneg pe dre Berroz, e terede eur bern tud, braz ha bihan da zelled ouz ar wetur surzuduz-se.

Kalz a boan en-doe Erwan o teski blenia eeun e goz gwetur. E gwirionnez, ne hellas biskoaz dont a-benn da gondui anez i eun awalh, ha, meur a wech, e yeas ganti en doulfez; heb konta ar gwechou ma chome mouget ar moteur, ha ne oa tu ebed ken da lakaad anezañ da vond en-dro. Neuze e veze red klask kezeg evid sacha ar wetur beteg Perroz da veza dreset.

A-benn ar fin e skuizas Erwan gand ti al Lenn hag e savas eun ti all kalz kaerroh e bourg Perroz. An oto ne zervije ken nemed evid mond eur wech an amzer da Louaneg pe da Lannuon.

* *

Gelled a rit soñjal ne oa ket chomet Yvon (An aotrou Kalleg), heb ober eur ganaouenn dioustu war an darvoudou c'hoarvezet d'e vreur gand e oto. Da genta e roas dezañ eun angoapaüz : « An aotrou Turked deuz al Lenn », hag e kontas pep tra en e ganaouenn.

Ped koublad a oa enni ? N'ouzon ket. Med setu amañ eun tañva diouti, evel m'eo bet kanet din gand an Itron Thomaz deuz Perroz.

An aotrou Turked deuz al Lenn
Loufaridondenno
E-neus lakeet en e benn
A-dammou, a-dammou,
E neus lakeet en e benn
Loufaridondon

*Da brena eun otomobil
Loufaridondenno
Dre ma 'n-eus eur herz a zo vil...*

*E Petikamp war a glevan...
E-nevoa bet an taol kentañ...*

*Marthe hag a oa e penn araog...
He devoa bet ar brasa chok...*

*Er bourg tal ti skolerezed...
Oa bet red staga ar hezeg...*

*E Mabiliez barz eun toull vil...
Oa torret an otomobil...*

*Neuze oa galvet ar Pennher...
Da gas ar re vleset d'ar gêr...*

*Ar ganaouenn-ze a oe bet desket gand peb den yaouank,
etre Perroz ha Landreger, e-pad ar bloaveziou araog ar brezel
pevarzeg. Ar re anezo a zo beo c'hoaz o deus dalhet soñj
outi.*

* * *

*Erwan ha Frozin n'o-doa nemed eur bugel, eur plah, Marta
heh ano. Dimezet e oa Marta pa varvas a-dao-trumm tad ha
mamm. Marta he-doa ezomm arhant, setu ma werzas an ti,
hag e yeas da veva e Montroulez, dioustu goude ar brezel.*

*Hanter-kant vloaz goude e oa cheñchamant e Perroz. Ar
barrez vihan a oa deut da vez kalz brasoh gand riou evel
en kér ha tiez braz a bevar estaj a bep kostez.*

*Evid galloud sevel an tiez braz-se e veze red aliez diskar ar
reou goz d'ober plas d'ar re nevez. Hag eun devez e oe tro ti
an aotrou Turked da vez war hent. Med tud a oa ebarz.*

*Eun intarvez koz, Joz vihan, a veve eno, hag an ti a oa
dezi. Ne oa ket pinvidig, a-dra zur; med, eur wech an amzer,
e veze gwelet o vond d'an ti-bank, ha, pa zistroe, e veze
ganti peziou arhant ha billejou.*

*Eun amezeg, eur wech, en em zilas war he lerh barz ar
bank hag a welas anezo o werza eur pez aour.*

« — Deuz peleh ho-peus bet peziou aour, Joz ?

*— Feiz, pa oen o labourad e Pariz ti tud euz an noblañs,
em-beze tro aliez da gaoud gwerz butun, ha meur a wech ez
eus bet roet din eur pez a zeg pe ugent lur. »*

*Pa oe galvet Joz da vond ti an noter evid ma vefe kinniget
dezi gand aotronez prena he zi diganti, e respontas gand eun
« nann » groñs ha stard. Red mad e oa dezo gortoz. Mervel
a rafe eun devez evel toud an dud. Ha mervel e reas eun
nebeud bloaveziou goude.*

*Gand an heritourien e oe aesoh en em glevet. Ha setu an
artizaned oh erruoud gand pigellou ha lohellou. Mogeriou an
ti a oe diskaret buan ha buan.*

*Unan deuz ar bôtred a oa o tistaga maen-stouv eun toull-
chafod pa glevas trouz peziou o ruillal. Barz an toull e oa
eun toullad brao a beziou aour... Douetañs ebed, eno e teue
Joz vihan da glask he feziou, med piou en-doa lakaet anezo
aze ?*

*Diaeze eo henn gouzoud. Kredi rafen awalh, koulskoude, e
oa an teñzor-se hini an aotrou Turked deuz al Lenn.*

*Ma vije bet beo c'hoaz an aotrou Kalleg en-dije kavet aze
peadra da beurechui e ganaouenn !*

Pennad kenta Ar c'haez Mae !⁽²⁾

Yann vous, pa c'hoari ar ganetenn,
Doue a zo ganto o hinaoui !
Ma tigor anezo e vrennigenn,
E wel Doue o poulza e ganetenn.

Jozev.

HEKLEO TRAON BOUZAR

Treid en dour, penn war jouk,
Daoust d'n trouz-mor;
Dalth paog (1) da stur,
Ha kē da hent e-tal ar bed.

E Bro-Leon, ha pelloh, eo anavezet bepred soniou ha mojennou Paotr Treouer. Donezonet e oa an ao. August Konk (1874-1952) n'eo ket evid ar zonerez hebken, med evid skriva ive.

Eun niz dezañ, Louis Cong, ginidig a Dreouergad, brez-neger a-zoare ha lemm e bluenn ive, a zo en em laket eur pennad 'zo da skriva eñvorennoù. An eñvorennoù mañ eo ema Brud Nevez o vond d'embann diwar an niverenn-mañ, dindan an talbenn « Hekleo Traoñ Bouzar ». Er pennad kenta-mañ, e komz Louis Cong euz e dud hag euz kêriou Treouergad, hag e kont pennoz e-neus gwelet sevel eun ti nevez pa oa yaouankig c'hoaz.

An hañv a oa deuet. Hag en deiz-se d'ar mintin, an heol a zavas a-bred dre douez gwez heul (3) Kervered, dre mañ oa skubet ken brao an oabl. Neuze ne oa mui nemed eun nebeud mogideil, er penn all d'ar barrez vihan, a-zioh douar Traoñ Bouzar.

Bez oa ar gwener kenta miz Mari. Gwener kenta a vae. Hag ar goukouk a gane ken brao ha tra en tu bennag e traoñ Prad ar Marichal. E Penn ar Prad, hirio, oa debret dijuni etre gwazed. Menig a oa, evel just, en he gwele. Ha Louise Kerhuel, ar Vamm-goz, a oa bremañ o horo ar zaout...

« Mad ! eme Yann. Mond a ran da droha lann-bil (4) da Traoñ Bouzar. Te, Michel, paotr, e-peus traou a-walh da ober er mintin-mañ : mond d'an Ti-kêr, gweled ar Person, ha mond da Bont-Prenn... !

Ha Yann, goude beza diennet al lêz en ti-koz, a starnas ar gazeg koz, hag a lammas d'azeza, c'hoaz skafy a-walh, war al leur-garr. Ha dao etrezeg ar Bourk. O ! eur banne a obet ! Mez n'ouzon ket ken bremañ gant piou avad. Hag Anastaz o digemeras e Ti ar Marichal, he daouarn harpet war he hroazle. Hag e lavaras da Yann : « Daonah ! M-eus klevet oa kouezet ar pignon e Penn ar Prad, abred er mintin-mañ ! Petra eo : paotr pe verh ? Ha Menig a ya mad, yañ ?... » « O ! ya, eme Yann, a ouele bremañ en e joa : va eil mabbihan goude hini Keroulah !... Alle ! Lakit deom eur hartad rom ! »

Barreg bremañ war e gillorou, ar paotr Yann a zav er harr

(2) ar c'haez-mae : eur poent zo bet, ar c'hizier ganet e miz mae a veze peuzet oil, rag ne dalhient netra, hervez al lavarou koz.

(3) heul : evleh (eulh).

(4) lann-bil : poulzou lann bloaz, pe zaou kentob, da vez a pilet gand ar mailh e-barzh cul laouer-vén, evid ar hezeg ha zoken ar chatal-korn.

(1) paog : treid forh an arar koz. Amañ « dalth mad d'ar stur ».

da dreuzi dour an Enez Rouz. Ar gazeg ive he-doa sehed, hag a jomas a-zav. Yann, eñ, a zispennas eur pennad roll diouz e yañ butun chikad.

« Alle ! A-walh bremañ ! Hey ! Deom adarre ! » Erruet er waremm hir, Yann ne oe ket pell o kließed e oa eun troher all a lann-bil er waremm all pelloh : gwaremm an Terrier Braz ! Hag hemañ a skoe ive gand e falz. Yann a zoñjas lavared eur ger bennag dezaf, setu ma krapas er heuneud da zevel war ar hae.

« Ha 'ta, Pellen Koz, te eo ! Lann-bil gaer e-peus, paotr !... » « Ober a ranker ganto ! » a hrozmolas egile. « Te a zo ive o tiwerra (5) da re ? Mez eun dra bennag a zo a-nevez e Treouergad ?... » Yann a zirouennas (6) e stomok, e vedou en e vagou, evid diskleria : « Ganet ez eus din eur mab bihan, er mintin-mañ ! Fourmal (7) eo, hag an traou a zo mad ! »

« Eur mab bihan ! O ! O ! Me avad am-eus bet gwelloh ! Eun ebeul diwar an hini hell ! Va ebeul-me a dalv kalz hirroh eged da hini !... A, a, a !... » emezañ o hoapaad Yann. « Mad ! Mad ! eme Yann. Ne lavaran ket bremañ dioustu ! Emehañs, daoust ma n'eo ket euz penn kenta ar zizun, ha n'eo nemed eur c'haz-mae, e vez gellet ober eun dra bennag gantañ. Diouz gwener kenta Miz Mari eo !... » Ha Yann da gaoud dièz, evel just, o tond d'an traof diwar ar hae, hag o lavared outañ e-unan : « Gastou (8) a lavaran ! Hennez n'eo nemed eur... broh koz gand piñsaddennou e daoliou-teod ! »

Red eo deom lavared ive penaoz Yann hag e vab-kaer Michel a Bront-Prenn a oa o paouez ober dezaf evel eur ruadenn beoh (9), eun taol fall-kenañ. Ar wirionez nemedenken ! Prenet o-doa daou-ugent devez-arad diouz an douar feurmet dezaf e Kervennan : an hanter vrasa ! Ha pa vent evitaf douar pell ha fall.

Yann a skoe bremañ atao war al lann-bil gaer, e-unan gand e zoñjou. A-benn kreisteiz e oa pemzeg hordenn lann er harr oh erruoù er gér. Ha Yann adarre da weled gwelloh e vab bihan.

(5) diwerra : ober berroh; laosker hepken ar chaoch-lann.

(6) zirouenna : renta eoun, stiegn a stomok.

(7) fourmal : krefiv ha doareet mad.

(8) gastou : eur ger groz, heb talvoudeger, deut da veza e her, a lavare dreist-oll pa 'n-on eur banne pe zaou dindan e fri.

(9) eur ruadenn heoh : eur ruadenn hag a deu atao e treiz (treitor !)

An tad-koz all, hennez a oa c'hoaz muioh a friantiz (10) ennañ o kaoud e vab-bihan kenta. Klaoda Bont-Prenn, ar miliner koz, brudet dre e varvaillou heb fin, en-doa ive sur a-walh gwechall troiou porteza... heb fin, o kas ar bleud d'ar gér en tiegeziou, hag o kemered ar greun da vala. « Prest ar seier, Soaz ? Setu karr borteza ar Pont-Prennig o storlokad e kostez Kampir ! »

Bremañ Pont-Prennig-Koz en-doa laosket ar seier da Visant e vab-kaer, gwaz Valentine... Setu en-doa muioh eged biskoaz atao da gonta marvaillou kenañ-ken. Ha goude avad ez ee d'an drot..., daoust d'e oad, evel m'en-dije c'hoaz pres... ya, keit ha ma kave dezaf oa c'hoaz gwelet war an hent. Ar paeron a vije, ha Louise ar vaeronez. Mez, pe hano a vije roet d'ar hoz mous bihan-ze ? Evid ar Pont-Prennig ne helle beza netra all ebed nemed Claude.

« Mad ! Mad ! eme Louise, Claude e vo eta. Mez Louis e vezoo ive ! Hag hano Mari a roin c'hoaz dezaf, evel just p'emaom e Miz Mari ». Evel-se e oa lavaret ! Evel-se e oa greet ! E-pad ar vadiziant, ar hristen nevez a oa bet fur... « à peu près » ! Mez ar hanai a Pont-Prennig-Koz ne hanve ket e fillor bihan Klaodaig ! Nann ! Mez bremañ p'emañ ive gand e vab e Penn ar Prad, ha ma tro a-liez war-dro e gavell, mad, bep taol, evid ober d'ar vaeronez egari martzeze e laro dezaf : « Ha 'ta ! Pont-Prennig-Bihan, deus 'ta buan braz evel an hini koz ! »

Louise a folle, hag a fohe (11) ! Netra da ober evid lakaad da gila, da galla (12) c'hoari ar miliner koz ! « Mad ! Va merh ! Ne fell ket din a gont ebed gweved rei al leshano sod-se d'ho mab... d'am fillor ! Hanvom anezaf et Louis, ha peoh en toulli-ze ! » Ar pez a oa lavaret gand Louise... a oa sevenet penn-da-benn gand Yann, ...da vihanna er gér ! Hag ive peurlesa gand an daou yaouank. Ha setu e pe leh e chomas ar stal wardro va hano.

Pont-Prennig-koz, er bloaveziou war-lerh, a yeas buan a-walh diouz ar bed-mañ. Daoust din da veza c'hoaz bihan-nig, am-boa kalz kersc d'am farser a baeron bouzar a-walh bremañ, ar pez a ree din komz uhel-kenañ d'an oll. E-kreiz e nerz c'hoaz, daoust d'e bevarzeg vloaz ha tri-ugent, ez edo dievez euz e yehed. Marvet oa diwar eun taol sotinabez (13).

(10) friantiz : evel eun ebeul laosket da zaoulammad er prad, goud e beza bet dalhet en e graou meur a zervez, bremañ sonn e lost, gand brahmadennou seh, ruadennou, hag e fronelloù digor-braz, sonn e benn da hourich a-benn d'an avel, euruz ha fitch-e-lost.

(11) fohe : en em iakaad en imor fall.

(12) kailha : mond war e giz (e galleg : * caler *).

(13) sotinabez : soton.

Galvet oa bet da skourra eun onner gwallet o hala e Kampir. En noz war-lerh edo war-zao azaleg diou eur vintin, kazi war gorr e roched, o tistamma an onner en eun toull grefch (14) diskloz d'an avel yen. Konfessionnet oa bet aze ha nebeud derveziou goude, Klaoda Pont-Penn a rente e ene da Zoue er bloavez 1926.

Pont-Prennig-Bihan, buannig, a oa ive loriadenn (15) ! Beb noz, pa deue e dad d'e wele, a-benn eun nebeud miziou, a ree eur barrad bleu e-keit ma n'oa ket kemeret etre divreh e dad, da ober eur bourmenadenn beteg war-laez Park ar Fourn. Ha neuze e chome peoh en noz du-pod dirag luhe-dennou tour-tan Enez-Werh a skube ken brao beteg douarou Penn ar Prad. Hag e cheñche ton d'e varvaillou ! « Setu amañ avad... eun ebeul ! » a dee lavered va zad... D'ar poent-se, hini ar Pellen a oa dija marteze eet e « saucis-sous », e ti ar charkuter !

Sofij mad am-eus da vez bet, bihan-bihan c'hoaz war skoachou Tonton Herve, breur-kaer ar Pont-Prennig, mar-chal Toullan: Al lakepod-se en-doa istoriou da ober skrija ar mous. Ha n'am-aa ket aon, o tond gantañ dre ranvan (16) ar Park Lakoun dre douser an eost hejet goustadig gand an avel da zeg eur noz, al loar digatar, nemed da baka em diadrefh eur taol korn bennag digand eun diaoul, pe eur horrig ben-nag !... Aonig a-walh on bet diwar istoriou evel-se, pa ran-ken mond er-mêz en noz va-unan, ha pa ne ve nemed evid ober eur « pipi ».

Eun devez all e' Penn ar Prad, me a jomas mantret ! « Pebez killog ! Hañ ! Ya 'vad ! Na pebez killog ! O nann ! n'eo ket en oll ar pez a zoñjoh ! Hemañ na haloupas mors war-lerh ar yer ! En devez-se, er bloavez 1925, eo e welchen ar hillog brasa am-eus gwelet en va buhez. Brasoh egedon oa ! Gwir eo n'am-aa c'hoaz nemed tri bloaz. Mez mantret oan chomet dirazañ. Eur pez toull en e gein, hag eun all en e gov ! N'en-doa gar ebed ! Na pebez killog drol ! Mez ive pebez lostad rubanou en-doa ! Hañ ya ! Na pebez killog : alaouret oll, o luia c'hoaz muioh eged ar vasin geur (17) nevez kempennet.

Va mamm-goz a zigasas eur sizaill, hag a reas din dilosta anezañ euz eur pennadig ruban brao, war an daol en ti... Ha bremah, ez ee ar hillog da eun ti all, gand paotred an tour nevez o klask banneou. Eiz deiz goude oa gwintet ar hillog braz keur war beg tour nevez on iliz parrez. Ha bremah ar

hleier dirollet dindannañ gand ar gloherien « eoliet mad » o-unan, me, sonn va fri ganen evel an oll voused all, me a gave anezañ eun tamm « rikiki » ! Bihan sod aze war-laez : eur hoz killog, dre ma oa savet ken uhel da drei brao e fri d'ar pevar avel, ha zoken da veur a hini all c'hoaz.

Abaoe prenадenn douar Kervennan, va zad a zoñje sevel eur gêr nevez war douar Traoñ Bouzar. Ha bremah dija an ti nevez a oa lohet mad. E pep penn d'an ti e tlie dont divezatoh eur hreñj gand dor garr, eur renkennad kreier a-benn d'ar grefchou-se, a bep tu d'ar pez a vije ar porz : e tu ar sav-heol al loened korn, hag en tu all, er huz heol e teuje kaiz diwezatoh marchosiu ar hezeg. Kreier ar moh a raje eur renkennad all a diec kloza a-drefv porz ar zaout.

Ar vein-ben a deue a bep tu diouz an douarou diwar ar herreg krevet gand ar Piker-Koz hag e baotred. Nag a vein-dail ! ha mein brao ! Ar mous a vantre dirag labour ar Piker. Ober a ree toullou kement ha toul-gouzoug eur voutaill, oll a-rezed a hirder ar garreg, hag eun troatadic etre pep toull. Goude-ze e lake diou blak houarn pladet en toullou hag eur henn e kreiz, e dir ! Ar gennou o-doa eun taol horz an eil goude eben, beteg ma tiskolpe ar garreg e tammou meir braz, eün hag hir. Ar re-mañ a veze neuze kempennet a-wechou en o hirder evid ober mantelliou chimilar, pe skosou (18), pe c'hoaz palatreou (19) evid gorre an noriou hag ar prenecheier. Pe c'hoaz kizellet war round evid ober roulo-jou da rouleta an douarou aret.

Pa lakeas en e benn, va zad, sevel eun tiegez nevez e-kreiz eun toullad douar gouez, karget a lanneier, a vleunv-brug en hafñ, hag a zouar lapin a-hed ar bloaz, en-doa ouspenn eur bloaveziad-arad a labour d'ar Piker ha d'e baotred ! Ezomm ebed da vond da bell da glask kerreg da grevi : bez e oa e-leiz ar gwarenni. Hag ar hizellou a beb ment a oa trouz war o fennou : trouz morzoliou a-hed ar sizuniou. Bemdez ez ee kizellou da lemma ha da drempa d'ar hovell, hag e teue en-dro re all lemmet mad evid an devez.

Pa faoute eün ar vein, ar Piker-Koz a oa kountant hag a gane gand e vouez hroz ! Mez a-wechou all ar mén a veze nullet net..., gand an taoliou morzol diweza. O ! Neuze oa fall an traou, anad deoh ! Kollet an devez, rag an disterra mén korn dor a houenne e zevez labour. Ar Piker ne ree ket a feie war e vanne, evel eur gwir Leonad. Mez al labour a oa al labour ! Ha devod oa ive daoust dezañ da doui gwasos c'hoaz eged eur charreter pa veze droug ennañ : ne vankas

(14) grefch : grafch.

(15) loriadenn : loriadenn, faltazjou hervez al loar.

(16) ranvan : hent-treuz.

(17) keur : kouevr.

(18) skosou : ar vein-ben a zoug mantell ar chimilar.

(19) palatre : mén-ben gorre an nor pe ar prenest.

biskoaz da denna e voned hag e jikenn evid lavared a vouez uhel gand ar re all eun Deprodundis dioustu ma veze digaset dezañ kelou maro unan bennag diwar-dro.

Na pebez gwaz gand e voustachou hir, e skoachou ledan, hag e zivreh teo evel charitellou (20) mark Pont-ar-Bleiz ! Heñ ive, a zibrade, ha brao-braz, kalz mein hir, m'hel lavar deoh ! Zoken en e gozni, atao koulz ha Biel pe Youenn e baotred, ha n'oant ket goulskoud chomet... en hanter hent ! Eun dra zo sur : hini anezo, daoust dezo da ober war-dro ar pemp troatad hepken, na dafe e starn houarn (21) a varheg brezelour ar Gwesklen Braz, brudet gwechall goz en istor Bro-Hall ! Hennez, ya ! hag a oa dre e vamm a ouenn euz a Dreouergad, or parrezig, hag a oa anezi en e amzer ! Ha ma'z oa « Targaz » evel ma leverer, ne oa c'hoaz e-kichenn ar bikerien, nemed eur bidoh !

Mez deom en-dro da Draoñ Bouzar. Eun devez a deus ha setu erruet ive ar Salomon Koz da ober toulou gand e vañsonerien. Mez ar varrakenn evid ar prejou eo a blije ar muia din-me : e toull ar hae oa savet gand tammoù koad hag eun dousenn dollennou warni hag en he zro. Eur pez taol vrax enni war strepein (22) plantet en douar. Evel-se ive, evid ar bankou da azeza da zrebi. Me a heulie bermdez en eur drotal va Mamm-goz a dueu diouz Penn-ar-Prad gand eur vasin geur vrax war he fenn, leun-cheg a yod kerh bero evid sez pe zeg gwaz d'o merenn.

Hag a-nebeudou, mogeriou an ti nevez a zavas. Ar Salomon Koz a ree « Kerdoullou » euz ar gêr nevez ! Rag re a brencher a oa hervezan : kalz re stank ha re vrax ! Re a zigoriou ? Marteze ive evid ar mouniez ! (23) Mez eun devez oan bet beteg beg ar chimilar echu, da heul ar boked bleunv-balans ! Just en deiz ma kouezas ar « pignoun » adarde e Penn-ar-Prad : Yvonne, an eil c'hoar vihan a oa erruet ! Hag e oe riñset eur voutaill bennag en enor d'an ti nevez en e zav, ha d'ar c'hoar vihan.

Arabed eo c'hoari ar « paotr selluz » gand ar vañsonerien, pe ne hellent ket ken ober labour vad deoh ! Eun ti podad nevez a zave, gand ar vañsonerien, d'ar poent-se en eun tiegez euz ar vro. Ha douetuz oa seh frankig ar stal. Setu ar baotred da houleñn digand Katell ar wreg : « Petra eo ar gwella ganeoh, Katell, kaoud pe rei ? » « Kaoud pe rei ? O trible ! Petra zoñjt ? Gwelloh eo ganen avad kaoud, anad deoh ! » « Mad ! Mad ! Neuze ho-pezo, Katell ! »

(20) *charitell* : kig memprou arzell ar mark (galleg « jarret » marteze).

(21) *starn houarn a varheg* : harnez.

(22) *strepein* : strapenn (peul da stag ar zaout er park).

(23) Gwechall goz e vez peet taillou hervez niver an + digorion.

Ar vansonien, dinañvet o hornaillenn (24) gand ar zehed, ne helljent ket ober gwelloh dezi, egod eur chimilar mogeduz ! Muioh c'hoaz egod hini ar botauuer-koad en e lokenn ! Moged a-walh he-doa bremañ da zua oll anduill ar vro !

E Traoñ Bouzar, ar vañsonerien o-doa c'hoariet taer. Va zad a dilee, ouspenn labour ar foenn, ar c'hwennerez hag ar rest, fournisa atred (25) a-walh d'ar paotr-pri. Setu ma savas a-liez da deir eur vintin da denna daou pe dri garrad atred a-raog ma krogfe ar vañsonerien. Ar harr-dour a oa eun torr-penn all evitañ diou pe deir gwech bemdez. Bremañ edo ar labourerien krog gand ar hreier saout.

Ar gilvizien a grogas gand an ti kerkent hag echu gand an doerien, o plañchez a war an treustier nevez-flamm. Me a oa atao plas din. Färch pe Lomm ar Hloher a groge ennon dindan o hazel evel eun oriller (26), o lammad diouz eun treust d'egile evel en eur c'hoari. Ha me a zigore braz va genou bihan treflez (27) o weled ar traoñ ken izel. Er horn plañchezet e veze taolet din kement tammoù koad dibennet... da ober ive va « zi nevez » ! Eur wech bennag, am-ao sikour merhed bihan an Enez-Rouz : Anastazi ha Marguerite.

Goude hanter-eost e oa digaset eur vandenn vad a liouachou da Draoñ Bouzar. Tad ha Mamm-goz o-doa lakeet o gwel e ti nevez, daoust ma ne oa c'hoaz netra all e-barz. Hag a dilee chom da ziwall al loened yaouank-se. Ar mab bihan a oa ganto ive, evel just... o kousked brao etrezo o-daou. Eur mintin, ar paotr a zihunas souezet e benn war-dro an deg eur da genta o weled e pe leh edo, hag ive den ebed war e dro... A-benn eur pennadig e yeas fall an traou gantañ. Ar re goz a oa en tu bennag o tiarbenn o loened diwar douar Kergov, pe marteze Kerved.

« Ma'z eo er mod-se eo ! » emezañ outañ e-unan. Ar mous en em lakeas da voudal endra helle ! Ha setu eñ o kregi en e vragou dindan e gazel gand ar pep brasa euz e zillad. Ha « klok-klok » en e votou-koad d'ar piltrotig war-zu ar bourk ha Penn-ar-Prad, gand muzik e zaelou. Ne deas ket pelloh egod an Enez-Rouz : Janivone, ar plah yaouank vad, a grogas en on den a dri bloaz hag e gasas ganti d'an ti. Hag en e zav war ar houfr, e wiskas deread ha kempenn goude beza torchet a-zoare e fri louz dezañ. Eun tammoù bara hag amann, ha daou endro, on-daou, d'an ti nevez. Poent oa ! An daou goz a oa bremañ, n'oa ket ken o klas k ou leueou bleveg, mez eul leue all..., ar mab bihan drivagez !

(24) *dinañvet o hornaillenn* : fuloret o horzaillenn gand ar zehed.

(25) *atred* : grouan, tréz douar, ha nann tréz mor.

(26) *oriller* : énn-wle.

(27) *genou treflez* : genou abaf.

« Daoust da beleh eo eet ? N'eo ket kouezet er puñs nevez pa n'eo ket c'hoaz toulet don. Peseurt taol sod emañ oh ober deom adarre ? »

Azaleg va fevar bloaz e kolljen va hamaradezed Enez Rouz ! Euruzamant, va c'hoar vihan vrasa a greske brao : Eliane, lemm he lagad glaz hag a tourre he fri e toud va zraou. Setu anad deoh oa dizoloet buan bremañ va istoriou finnoh pe zotoh an eil eged eben. N'on mui evid o huzad ! Eliane a zisklérie kement farsadenn he breur. Ar jao a greske. A-veh echu an ti nevez, Yvonne a zo aze ive : koant, rond ha blod a bep tu ! Ha me a oa fier gand va c'hoarezed. Azaleg neuze, am-oa eun archer all ! Red mad oa d'or mamm kaoud eur vatez vihan da ren ar bataillon !

Eun devez va zud a yeas da Vrest gand ar harr da gerhad arrebeuri evid an ti nevez e Kergonk. Va zad a zalhas e hanor evid hefvel e di nevez. N'ouzon ket penaoy e loen er mintinze a gemeras aon diouz eun dra bennag, a-hont er Gwez Kistin, traofañ Kerved. Marteze diouz ar vrouettenn gand nebeud traou e-barz da deuler er harr ha karget eno. Al loen a reas eul lamm treuz. Tad, er harr en e zav, a skoas e loen gand ar siblou : hemañ sotoh-sota a zeas a-dreuz berniou manou ar hantonier hag a oa eno war al letonnenn. Tad a oa bet suprenet ha ledet e foñs ar harr gand skourrou izel ar gwez kistin. Setu ma treugnas (28) ive ar harr er foz o tapa va zad dindan al limon ! Ha zoken dindan ar gazeg eur pennad, e fri don er pri ! Ne oa gantañ nemed or mamm... a glaskas dibrada eun dra bennag. Ober a reas a-walh evid ma hellas va zad, gand e oll nerz, sevel a-walh evid kaoud eun tammig e alan !

Euruzamant setu an Aotrou Gwivard, gwaz ar skolerez, o tremen evid mond d'e labour. Rei a reas an torn d'ar vamm da zevel limon ar harr. Al loen a oa bremañ ruzet diwarnañ, setu ma hellas va zad en em denna diouz ar riskl braz da veza mouget er pri. An arrebeuri a hedas, skler deoh ! Mez va mamm a dreinas bloaveziou eun diskenn poaniz tapet eno. Evel-se emañ ar vuhez. Dre chañs, va zad n'en-doa tra all ebed nemed kignadennou.

Mez setu eun nevezent all o tond : eun trede c'hoar vihan a zo ganet er gêr nevez ! Na oe ket pell, er bloaveziou war-lerh, ne oa mui hepken Célestine, gand he daoulagad du ha laouen, evid on tad, mez ive « ma grosse frisée » : ar gwella deuet ! Hag eun devez all a deus, eur zulvez, zoñj mad am-eus, am-oa botou-ler uhel hag a ree din kaoud oan brasoh, o tond d'ar gêr diouz an overenn da fin an hañv, oan bet gand va mamm o lakaad va hano war gaierou ar skol renet gand Mme Gwivarc'h.

Louis CONQ.
Da veza kendalhet.

(28) treugna : troholia (evid eur harr).

DREIST AR MOR BRAZ XIII

Ar vro endro da Knoxville a zo eur vro binvidig. Enni ez eus mangleuziou a-leiz, dreist-oll mangleuziou mein-benerez glaz brudet, mangleuziou glaou-douar, éz ar glaou da denna outo, peogwir ez int digor dindan an oabl war lein ar meneziou, endro da gêr Oak-Ridge, uzinou a bep seurt : hini aluminium Alcoa, hini atomeg Oak-Ridge hag iveau uzinou da ober neud ha re da ober lien ha mezer.

War ar mèz e vez plantet butun ha savet loened lard a-leiz. Er hoajou braz e vez kavet da bilad ar pez a garer a vez talvouduz.

EUR SKOL-VEUR NA N'EO KET EUR PRIZON

Med ar vrasa pinvidigez eo c'hoaz marteze an « tourism » : endro da Knoxville, e teu beb bloaz etre pemzeg hag ugent milion a dud da weled al lennou braz, ar hoajou hag ar meneziou, dreist-oll ar meneziou a vez greet outo ar « Great Smoky Mountains », da lavared eo, « ar Meneziou braz a vez bepred eur vogedenn warno », deuet da veza eur park broadel.

Euz apartament Per e weleñ mad eul lodenn vraz euz ar Skol-Veur, Homañ n'eo e mod ebed hefvel ouz Skoliou-Meur Bro-Hall. Ar re-mañ a vez a-liez a-walh hefvel eun tamm ouz prizoniou. E Skol-Veur Knoxville n'eus moger ebed endro; digor eo d'an oll da Bourmen. Dirazon emañ, war eun dorgenn, war vord ar stêr, war eun dachenn hir ha ledan, peogwir he-deus war-dro pevar gilometr hed ha tri gilometr lehed. Med, ouspenn, an dachenn-ze a zo c'hoaz koulz lavared evel ma oa gwechall, rag ar gwez braz a zo bet

dalhet oll. Hag an tiez a zo e-touez ar gwez, pell an eil ouz egile, tiez brik ruz a bep seurt ment, lod hag uhel (seiz pe eiz estaj zoken), lod berroh hag izelloh, lod gand furm eur groaz, lod gand furm eun T. Lod a vez greet skol enno, lod a zo enno laboratoariou, lod a zo bet savet evid loja studieren. Med bez' ez eus iverz en o zouez eur post, eun ospital, eur chapel gatlik, meur a chapel protestant, eun ti evid digemerend bemdez ar vugale vihan e-pad an deiz, eun ti evid ar re o-deus c'hoant selaou muzik, eur stal-levriou, eul levrid, ti mererez ar Skol-Veur ha me oar c'hoaz.

Bez' ez eus zoken... eur stad football kaer, gouest da zigemerend tri-ugent mil den ! Hemañ n'eus ket eur yeotenn warnañ; glaz eo goulskoude, da weled ken glaz ha ma vie warnañ yeot druz, ha ken soupl eo iverz. Med n'eus nemed kaoutchou, kaoutchou mous, livet e gwer !

Per n'eus nemed tri miz abaoe ma 'mañ e Knoxville, med kavoud a ra din e-neus cheñchet a-leiz, kory ha spered, e-pad an tri miz-se. A-raog e oa c'hoaz evel eur yannig, eun tammig re gousket. Bremañ, goude e lamm braz dreist ar mor, e kavan anezañ divisor fil ha drant, prest atao da vond war-raog. Hag an dra-mañ a zo eun dra vad. Rankoud en em denna e-unan, pell diouz ar gêr, en eur vro estrañjour, hag a ne ouie ket re vad e vez, hag a ne anaveze den enni, rankoud ober anaoudegez gand eur helennet all, gand paotred ha merhed disheñvel outañ, klask beza prizet ganto (ha gweled a ran ez eo erruet war ar poent-se), gelloud gounid e vara ha kaoud eun apartament ha zoken eun oto, toud an traou-ze o-deus roet fiziañs ha nerz dezañ. Greet o-deus euz al labous bihan balouard hag aonig eul labous braz kreñv e ziou askell ha gouest bremañ da njaj.

Pa en em gavan en eur vro hag a ne anavezan ket, e plij din atao kaoud ar kartenn evid he studia piz; plijoud a ra din iverz kaoud kartennou-post a lakaan a gostez er gêr evid selléed outo beb an amzer goude. E Knoxville e kavan dioustu kartenn ar vro. Med evit ar hartennou-post, n'eo ket hefvel. Ne vez ket gwerzet koulz lavared outo; mil boan am-eus o kaoud eul lodenn ha c'hoaz ar re a gavan n'int nemed koz traou e-kichenn ar hartennou kaer a gaver e Brest.

BIZITA EUL LABORATOAR BRUDET

Per a ginnig din mond gantañ da weled al laboratoar emañ o labourad ennañ. Hemañ a zo eun ti brik ruz, evel tiez all ar Skol-Veur, a-rezed an douar. Souezet braz on pa welan anezañ. Pegen bihan eo ! Ouz ar pez am-eus klevet lavared ez eo eul laboratoar brudet dre ar bed oll, evel an den a zo

en e Benn, an aotrou Mamantov. Setu e oan o hedal gweled eul laboratoar braz-kenañ gand eur bern tud o labourad e-barz.

E Bro-Hall ne baouezer ket da lavared : « En on bro, ma chom ar skianchou war-lehr re Stadou-Unanet an Amerik, n'eo nemed abalamour ma n'om ket kenkoulz ostillet hag eno. » Pegement zorhenou a deu gand ar dud er paourekz bed-mañ ! Ma vije kaset ar re a deu ar zon-ze ganto da ober eun dro beteg Knoxville, e chomfent manret o weled laboratoar an aotrou Mamantov. Petra a gavjent eno ?

Pemp den yaouank o labourad e peder pe bemp sal vihanig, hag, er re-mañ, an ostillou ken tost an eil d'egile, m'o-deus poan o lavigad etrezo. Per a warant din zoken n'ez eus nemed teir machin evito o-femp, pa'z eus e Pariz, el laboratoar e oa ennañ warlene, eur machin dre Benn ! Med konta a reer atao traou a-leiz heb lakaad ar botou-ler da vond da weled war ar plas daoust ha gwir eo ar hakou a gonter.

Hirio ez eom da zebri on lein d'eur restorant a zo just er-mêz euz kér, tost d'an otel, war vord an hent braz. Eur restorant braz eo, eur restorant evit an dud preset hag er vro-mañ e vez preset an oll : lavaret e vije e vez atao an tan en o reor. Eun tamz truez am-eus zoken outo o weled anezo oh en em zifreta e-giz ma reont. Ar paourekz tud n'eus en o fenn nemed eun dra : gounid arhant. Ne gav ket din e soñfent biskoaz klask eun tamm amzer evit beva e gwirionez.

AR RE ZU HAG AR RE WENN

D'ar zul vintin, pa zihunan, e welan e ra glao. Setu e choman da dreina en otel. En em blijoud a ran ennañ. Eun digemer mad a zo bet greet din e-barz gand an oll, gand ar re zu evel gand ar re wenn. Lavared a rankan deoh e kér Knoxville hag en Tennessee a-bez, evel e briou all Kreisteiz ar Stadou-Unanet, e oa gwechall sklavourien zu a-leiz hag bremañ ez eus tost kemend a vorianed e-barz hag a re wenn.

Hervez ar pez a welan, e hellan kredi ez int deuet d'en em ober an eil gand egile. En o labour en uzinou, er magazenou, en ilizou, er Skol-Veur (beza ma oa gwechall a-veh ugant vloaz zo diou skol, unan evit ar re wenn hag eun all evit ar re zu), eh en em gavont bemdez mesket bremañ.

Amañ, en otel, ez eus kemend a zervicherien du hag a re wenn hag e welan anezo laouen o labourad asamblez, o kaozeal, o farsal hag oh en em zikour pa vez leh. Peurvuia e

vezont daou ha daou, unan gwenn hag unan du. Evid digemeret en ded ez eus diou blah yaouank, unan zu hag unan wenn, ken hegarañ an eil hag eben, evel ma vez hegarañ an oll ganto o-diou.

War-dro nav eur, ar glao a baouez hag ez an da Bourmen e kreiz kér. C'hoant am-eus da weled penaor e vez d'ar zul vintin. War ar pont n'eus ket muioù a dud eged en deveziou all : n'eus den ebed warnañ ! E kér ez eus muioù a dud o vale eged war ar zizun. Souezuz a-walh eo o gweled. Pep hini, ar re goz evel ar re yaouank, a zo gantañ, a-dreuz war e koaz, eur post T.S.F. bihan. Henn lakaad a ra da vond endro, ha, dre ma'z a, e seloù anezañ gand evez. Gweled a ran evel-se daou, tri, pevar, pemp... gand o fost hag e choman mantrat da genta. « Petra ar foeltr eo an dramañ ? » emezon. Daoust hag er gêr-mañ ez eo deuet lod euz an dud da veza ken sod gand an T.S.F. ma ne hellont ket ken ober eur paz heb kaoud eur post war o hov ? » Med ne rankan ket gortoz pell evid komprend. Petra emaint o seloù ? Netra, nemed lod an overenn, ha lod all an ofis protestant.

Unan euz ar re-mañ, dre ma ya a chom a-zav da ginnig ar Bibl da gement hini a en em gav gantañ. N'eus ket da veza estonet, rag er Stadou-Unanet ar Bibl a vez lennet a-leiz ket a vez lakaet partout. N'eus ket eun otel hag a na gavfed ket ennañ eur Bibl war an daol-noz.

Eun tamm a-raog unneg eur, Per a deu d'am herhed evid mond d'an overenn da chapel ar Skol-Veur. Homañ a zo e-kreiz ar skol en eun ti brik ruz heñvel ouz ar re all.

Ar chapel n'he-deus netra euz eur chapel ordinal. N'eo nemed eur zal vraz gand prenestrou striz, med uhel e tu ar jardin; heñvelloù eo ouz sal-degemer eun den pinvidig eged aoul eur chapel. An traou e-barz, beza ma'z int traou a dal-voudegez, a zo simpl. Toud int melen : ar hoadañ hag ar pallennou war ar mogeriou, ar hadoriou, ar moketou war al leur-zhi da zoken an aoter. Homañ n'eo nemed eun daol vraz lakaet e kreiz.

Pa en em gavom n'eus ket c'hoaz kalz a dud. Digemeret om gand eur beleg yaouank krenn ha teo, souezuz a-walh da weled : du eo euz an neh beteg an traouñ, nemed e fas livet fall. Du eo e vleo hag e varo hir, ken du ha plu eur vran, du eo e chupenn, du e gamizolenn, du e vragou hag e votouler. Ober a ra deom goulskoude eun digemer laouen : n'eo ket ken du e spered hag e zillad !

Eur beleg all, yaouankoh c'hoaz da weled, kalz brasoh ha dezañ kalz muioù a stumm, eo a deu da lavared an overenn.

Ar chapel a zo bremañ leun a dud a beb oad : studierien a zo a-leiz, paotred ha merhed, med iveau meur a famill gand o bugale.

KAN AR VORIANED

An overenn a zo penn-da-benn e saozneg. An dud heuill gand kalz a evez hag a gan ar hantikou a-greiz-kalon. Eun tamm poan am-eus a-wechou oh intent ar zarmon : geriou a zo hag a ne hellan ket o zapoud. Re vuau e njont evidon. Kompreñ a ram goulskoude ar pez e-neus c'hoant ar beleg da lavared. Felloud a ra dezañ rei d'ar famillou skwer Sant Jozef hag ar Werher Vari e-pad ma 'maint er vizer o tehed war hent an Ejjpt ha goudé pa'z int deuet endro en Izrael. Diskouez a ra skler nerz-kalon ha karantez an daou baour-kér den er boan hag en enkreñ ha goudé o harantez er peoh hag en eûrusted. Ar famill amerikan, emezañ, he-deus ezomm braz da heulia mad ar skwer-ze. Gwelet e vez bremañ re a-leiz an dizunvianiez o todenn enni. Red eo d'an tadaou ha d'ar mammou derheiñ atao o daoulagad war ar famill zantel.

Ar zarmon n'eus netra a nevez ennañ. Med plijadur a ra din e glevet, rag tost e chom ouz kentelioù simpli ha skler an Aviel. Keid-all zo n'êm-eus ket klevet e Breiz nemed sarmouñ hag a ne veze enno ger ebed euz Doue, a ne veze enno nemed politikerez gouest da lakaad an dud da en em daga kentoh eged d'en em glevet !

Ar beleg a zaih eur feson simpl da gaozeal. Ne glask tamm ebed ton eur prezeger. Diou pe deir gwech, eur bugel pevar pe bemp bloaz, skoet e spered marteze gand eun dra benag, a zav krefv e vouez da lavared eur ger hag a laka an dud da c'hoarzin.

Ar beleg, bep tro, en eur vousc'hoarzin, oh ober van da respont d'ar bugel, a deu gantañ eur ger fin, hini eur spered lemm, hag a gendalh gand e zarmon. An dud o-deus bet eun tamm plijadur hag ar gentel marteze a vo eet donnoh en o spered. Lavaret e vije e-noa bet en em glevet a-raog gand ar bugel.

An ofis a echu war gan ar hantig latin « Adeste Fideles ». Pell 'zo n'êm-eus ket klevet kana anezañ ha goulskoude, pegen brao eo. Kanet eo gand peder blah yaouank, war don ar han-plén, med aozet war unan euz an toniou a vez greet outo « negro-spirituals », da lavared eo unan deuz kanou ar vorianed gwechall. Ar merhed yaouank a zo eilet gand (paotred o c'hoari gand ar gitar. Souezuz eo, sur, klevet ar

meskach a ra ar han-plaen ha kan ar vorianed, med plija-duruz eo ive. Brao-kenañ eo.

MENEZIOU LEUN A VOGED

Goude lein, beza ma'z eo stanket eun tamm an amzer, on-eus c'hoant mond da weled ar meneziou, ar « Great Smoky Mountains. »

War hent braz Gatlinburg, ez eom goustadig evel toud an Amerikaned. Ar re-mañ ne vez ket a bres warno evel ma vez war tud Breiz ha re Bro-Hall. Gwir eo, beza ma 'maer war an hent braz, war an « oto-rout », ne heller ket mond dreist 90 kilometr eb eur (« 55 miles », e-giz ma leverer eno). An hini a 'z afe dreist a vije kemered dioustu evid eun darzod, rag an oll a bleg d'al lezenn. Goulskoude o-deus toud otoujou braz ha kreñv o moter. Lavared a ranker iverz polised an hent a sko kaled pa deu dezo koueza war unan bennag a ya re vuan.

A-raog erruoud e Gatlinburg, e rankom treuzi daou vourk, anvet, unan Sevierville hag egile, Pigeon-Forge. Ar bourkou-mañ n'int e mod ebed heñvel ouz bourkou Breiz. E Breiz en eur Bourk e vez atao eur greizenn, ar blasenn, hag an tiez a zo toud war bevar du ar blasenn, stok-ha-stok, ha war an henchou a en em gav war ar blasenn.

Amañ n'eo ket heñvel. N'eus kreizenn ebed e nebleh. An tiez a zo toud a-hed an hent braz, war daou pe dri pe bevar gilometr, en daou du dezafañ, med eur pennad brao dioutañ, pell an eil diouz egile. N'eus ti ebed stok-ha-stok.

Ha toud an tiez a zo tiez koad, heb estaj ebed. An doenn warno a zo, pe deol ruz, pe dammou koad, bihanoh eun tamm eged an teol, med lakaet evelto.

Prest goude Pigeon-Forge emaom en draonienn a gas anhanom da Gatlinburg. Homañ a zo striz etre torgennou sonn, hag a zo warno, en tu dehou, gwez ar rivier, eur froud hag a zo kas a-leiz gand an dour ennañ, al « Little Pigeon River », hag evid an hent, pe gentoh evid an daou hent, rag unan a zo e pep tu d'ar rivier, an hini a rankom kemered evid mond da Gatlinburg, hag an hini om-bo da gemered evid dont endro.

Gatlinburg a zo eur gêr vihan a beimp pe c'hweh mil den, just en antre ar « Smoky Mountains », e penn an draonienn, plantet er menez hag harpet warnañ. Eur gêrig vrao eo. Evel an tri Bourk on-eus kemered da zond hag an daou all, an

daou a ya er meneziou, unan en tu dehou hag egile en tu kleiz. Tiez koad int iverz, tiez izel. An toennou warno a zo greet, evel tro-war-dro, gand tammou koad taillet evel teol.

Souezuz a-walh eo gweled ar gêrig-ze eno e-harz ar meneziou, war vord ar froud, gand ar gwez o tiskenn diouz ar menez beteg an tiez.

EUN TI-POST EN EUR HROAZ-HENT

Ar re-mañ a zo oll koulz lavared tiez a gomers pe oteliou, rag Gatlinburg a zo, e tu ar huz-heol, dor ar « Smoky Mountains National Park ». Kement hini e-neus c'hoant gweled ar meneziou, mond da bournen enno pe da besketa, pa deu euz an tu-ze, a rank paseal dre ar gêr. Dond a ra tud a-leiz zoken da dremen o vakañsou enni. Lavared a reer e vez enni beb bloaz eiz milion a dud euz pevar gorn ar Stadou Unanet.

Konta a reer er vro, el leh ma 'mañ bremañ Gatlinburg, ne oa, war-dro ar bloaz 1857, pevar bloaz a-raog ar brezel a lakaas Stadou Kreisteiz ar Stadou Unanet ha re an Hanternoz da en em laza etrezo, nemed eur hroaz-hent hag a ne oa ennañ nemed eur hoz tamm magazenn vihan dálhet gand eun den erruet a-nevez a oa, anvet Radford Gatlin, hag e sklavour du.

Er bloavez-se, mestr ar post e Stad an Tennesi a zavas c'hoant gantañ lakaad eur buro-post er hroaz-hent, e magazenn Radford Gatlin. Hemañ a asantas gand ma vije anvet da vestri-post ha ma vije roet e an d'ar hroaz-hent. Ahano eo ez eo deuet d'ar gêr savet eno goude an anio a Gatlinburg, da lavared eo « Kêr Gatlin ».

Med an istor n'eo ket echu. Radford Gatlin a chomas eno mestr-post ken na deuas ar brezel. Neuze eñ, abalamour ma fell e dezañ derhel e sklavour. A droas a-dù gand paotred Stadou ar Hreisteiz. Med ne oa ket gwelet mad dre eno, rag endro dezañ e oa tud a-leiz hag a ne blije ket dezo tamm ebed paotred ar sklavourien. Ar re-mañ, paotred ar meneziou, ne entente ket gweled sklavourien er vro hag a zavas gand Stadou an Hanternoz. Ar paour-kêz den a oe roet dezañ neuze eur roustad ken garo ma kavas gwelloh kuitaod ar vro. Eur wech deuet ar peoh, ne gredas ket zoken distrei d'e vagazenn. Med e anio a zo chomet hini ar gêr.

E kêr, e kemered an hent a zo en tu dehou. Hemañ a gas anhanom da genta beteg eun ti braz, izel, hir ha ledan, e-kreiz eur park touzet brao ar yeot ennañ. Eno eo emañ ar buro karget da rei d'an douristed kement sklêrijenn o-deus c'hoant

da gaoud war ar vro. Eur muze a zo eno zoken, eur muze brao hag a dalv ar boan chom da weled an traou ennañ : ostillou an Indianed a veve gwechall dre ar vro; re an Europeaned deuet da chom eno daou hant vloaz zo, al loened, al laboused, ar c'hwiled, ar prehvied, ar fleur, ar gwez, ar vein, ar pesked, kement tra a gaver war ar meneziou. Chom a reom on-daou, Per ha me, ouspenn eun eur da zelled outo.

Med gwelloc'h eo ganeom mond da bourmen war ar menez.

An hent a zo striz hag ar zao a zo tenn. Gweled a reom, en daou du, an dour o tiruilla euz an douar hag euz ar roh. Dre ma savom e tosta ouzom ar vogedenn hlaiz a vez atao a war ar meneziou, ar vogedenn he-deuz roet dezo an an a « Smoky Mountains », ar « meneziou leun a voged. »

Y. Miossec.
Da veza kendalhet.

EMBANNADURIOU EMGLEO BREIZ

Per-Jakez HELIAS : AN TREMEN-BUHEZ

Oberour « Ar Mén Du » ha « Maner Kuz » a ginnig amañ, en eur vond a-eneb red, balizzennou tregont vloaz a skiant varzel m'emañ an eienno outo, peb enaouerez er-mêz, er yez vrezoneg.

Ne gredan ket e teufer barz er bed-mañ. Nebeutoh c'hoaz e hellfer dont da varz. An hini ma vez grêt outañ barz n'eo nemed eun ostiz en desped dezñ, neiz amprestet ar goukoug barzoniez. Ar barzoneg a zo krouadur ar goukoug. Gand an ostiz e chom an enor hag ar gefridi da veza e dad mager. Kement-se ne zigas deoh soñj euz netra ?

E gwerz e ti an oll varhadourien vad : 40 Iur.
Pe digand Brud Nevez, 6 ru Beaumarchais,
29200 BREST.

Da zond er-mêz araog pell, eun adembannadur hir-gortozet :

JAKEZ RIOU : GEOTENN AR WERHEZ

PLADENNOU NEVEZ

A BOUEZ PENN

Eur bladenn a ganaouenn-pobl eo o-deus savet P.-J. Motreff ha Loeiz Roparz, dindan an ano-ze : « a-bouez-penn ». Greet eo bet gand daou vrezoneger mad, beo enno c'hoaz spered ar vro hag ijin don ar bobl, gand daou ganer dezo mouezio stard, ledan ha fromuz. Setu perag am-eus he zelouet gand kement a blijadur; sevel a ra war-horre eur bern pladennou all, enno eur stumm amerikan, muioh a drouz egid a zonerez, ha ken paour e-keñver ar brezoneg. Heb benveg sonerez ebed, gand nerz o mouezio hepken, Motreff ha Roparz a deu a benn d'on dougen en eur bed a varzoniez e leh mi ren lusk an dañs pe klemmou ar rann-galon hag ar garantez.

War an disk-mañ e kavor dreist-oil toniou hengounel, lod anavezet mad, nemed ar homzou a zo awechou disheñvel, evel « ar Serjant Major », « Son ar Martolod », « an Dimezzi greet gand ar vamm », « Soubenn al lêz » h.a. Eur ganaouenn a denn d'ar brezel pevarzeg hag a zo enni eun hekleo a garantez-vro hall; unan all a damall an distrujou gheet war ar mês war zigarez modernaad al labourerez-douar : « Petra 'teuy da vez' va bro pa ne vo kin kleunio ».

N'eo ket torret ar jadenn, her gweled a reer gand an disk-mañ, etre gwechall ha bremaf, ha sevel a reer c'hoaz « chañsoniu » pa c'hoarvez eun darvoud braz bennag, evel al lano du pe ar foeltradeg kleuniou. Ouspenn e klever amañ o kana asamblez daou zen ha n'int ket euz ar memez rummad-oad : Motreff, eet war ar vicher a ganer wardro 1911, dizesk pe dost war e yez, ha Roparz, renevez ar festou-noz hag ar han-ha-diskan, bet studiet gantañ ar yez skrivet.

Eun dra vad eo an unaniez-se etre eun doare-kana hengounel hag unan all modernnoh, hini eun den koz diwar ar mês hag eun den yaouankoh ha desketoh war ar brezoneg. En unaniez-se ema, d'am zoñj, talvoudegez an disk-mañ, ha n'eo ket hepken en desteni a zoug euz an amzer dremenet.

P.-M. MEVEL.

A-bouez-penn, gand P.-J. Motreff ha L. Roparz, Coop. Breiz n° 1003

Pladennou all

AN TRISKELL

« Troñ Doue » : Setu eun disk all gand an Triskell, med n'eus ket da gleved warni ar wech-mañ kement a zoniou brezoneg nevez ha ma oa bet a-wechou war bladennou all bet greet ganto, dreist-oll p'o-doa laket muzik war varzonegou bet savet gand Per Helias pe P.-M. Mevel. Tioniou euz a vro-Skos, toniou nevez bet savet penn-de-benn gand ar strollad, hag eun nebeud toniou deur ar vro bet adkempenner (dreist-oll « Bale-eured » hag eun ton Nedeleig) eo a glever digand an Triskell ar wech-mañ. Eur bladenn plijuz da zelaou, hag a hellje beza bet eun tamm bihan nerzusoh marteze. (Philips, 9101 259).

259.

LA MIRLANTOUILLE

Eun eilved pladenn gand Breiz-Uheliz hag a zo deuet da veza muzisioned a-vicher eun nebeud mizioù 'zo. Koz eo an oll doniou, nemed ez int bet adnevezet gand ar Mirlantouille, evel just. Lod euz ar pozioù a zo nevez avad, med e galleg eo ez int kanet, evel just. Lusk a zo gand ar peb brasa deuz an tammoù, hag a zo bet sonet ive gand ar strollad da gehver eun dro-Vreiz o-deus greet e fin ar bloaz 1979. (Escalibur BUR 809).

QUEBREIZH

Setu amañ eur strollad ne vo ket laret ez eus Bretoned ennañ, rag n'eo ket sur e vije, med diwar o anio e weler ervañ ez int deuz ar Hebeg. Tioniou deuz a Vreiz-Izel koulz ha deuz Breiz-Uhel eo a vez c'hoeriet ganto koulskoude, en eun doare dister ha plad a-walh peurvuia. Ouspann-ze, n'eus nemed sonioù anavezet war ar bladenn : « la jument des Michaud », « son ar chistr », « Silvestrig » hag all... Diskouez a ra avad eur bladenn evel homañ beteg peleñ holl mond levezon kanerien ha muzisioned Breiz. Hervez kließed, e vije ive berniou strolladou heñvel en Alamegn, er Haliformi, hag e broiou all c'hoaz, o son muzik deuz a Vreiz. Med n'eus hini ebet hag a vije deuet da veza anavezet dre amañ, war a zeblant. (L'Escargot ESC 369).

TROUZERIEN

« Chants populaires de Bretagne ». An Drouzerien n'int ket « mod koh » ken mui. Sonennou koz a vro-Wened a glever ganto bepred, euruzamant, hag unan nevez benneg, evel « bagou er maru » (« Pe vo goleit an aud ged libouzaj er pitaud, e va re zeuehad, n'helleemb ket mai netra... »), pe « en douristed » (« En douristed ar en henteu, sell emen gaber aferieu... »). Sonennou tra e douare bro-Wened, a hellje beza kavet unton marteze hirio gand lod 'zo... (Ar Folk SB 378).

34

KRISTEN NOGUES

« Kanouennou ha rimadelou ewid ar vugale. » Pez a zo bet greet a wella e brezoneg beteg-henn ewid bugale. Kanouennou berr ha rimadelou berroh c'hoaz eo a glever tro ha tro war ar bladenn vihan-mañ. Kristen Nogues eo ah adkan anezo, goude beza bet gwisket anezo a-nevez gand sonerez a-vremant. Er stumm-ze, e teu ar pozioù koz mañ da gemer eur blaz saouriz, ha ne hell nemed plijoud d'ar vugale. Eul leorig a zo da heul an disk, ennañ komzou ar hanouennou (e doare-skriva ar Falz, ha tresadenou bet savet gand bugale skolioù deuz kreiz ar vro, o vond da heul. Lavaram c'hoaz eo muzisioned ar strollad « Talbenn » eo a zo oh ella Kristen Nogues : eul labour a-zaore. Chomet zo koulskoude eun nebeud fazioù distagadur : « pér » e-leh « pér », « maint-o » e-leh « main (di-o) ». (Skol Vreizh, Montroulez).

HOPERIEN

Hopai ne ra ket ar zonerien-mañ, peogwir n'eus kanaouenn ebed war o zisk kenta, nevez deuet er-mañ. Iskiz ahendall gweled muzisioned deuz kostez Gourin o son toniou evel « dessus le pont de Nantes » pe « pas de sept ». Tri don a zo war ar bladenn hag a deu brao gand ar strollad-mañ hag a vije oajet a 6 pe 7 vloaz dija : eun heuliaid toniou fisel, an dro, hag e soubenn al laez (skrivet fall war ar golo avad). (Velia 223002).

ETREAMB-NI BAMBOCHERION

Anavezet eo e oa ar zonerien daou-ha daou ar re wasa euz ar bambocherien gwechall. D'an nebeuta, ne reent ket fae war eur banne. Hirio an deiz kennebeud, zoken ma z int deuet da furaad e-keñver boeson koulskoude (?).

Eun dibab euz ar henta a doniou sonet ouz ar vombard hag ar binioù koz eo a glever war ar bladenn-mañ, gand seiz euz ar gwella kouplajou soneren a zo er vro er poent-mañ : Philippe ha Thomas, Grellier ha Michenaud, Vallegant ha Minioù, Blanchard ha Philouze, Henanff ha Guillas, Baron ha Anneix, Kerdoncuff hag ar Bihan. Tro ar vro a heller ober evelse en eur zelaou anezo, euz ar vro Fanch beteg bro-Vahieg, euz ar Menez beteg bro-Retz, hag e hellje beza leverat neuze : kant bro, kant doara da zon.

An oll re hag o-deus c'hoant da gaoud eun tañva euz ar muzik binioù koz, hirio a Breiz, e rank oll selaoù an disk-mañ. Hag arbabd en em lezel da veza tromplet gand ar gallo : n'eus ket a voien d'ober divalooh, euruzamant eo ar muzik a-zaore. (BAS 307).

J.S.

35

Renta-kont

« LE BRETON A L'ÉCOLE. »

Dindan an talbenn-mañ, ez eus bet savet eul leor da studia ar brezoneg gand Albert Deshayes, ha gand « Skol Vreizh » an hini eo bet embannet. Peadra o-deus kavet Yann an Du hag Y. ar Berr da rebech ouz an oberour beza bet heuliet beteg re al leoriou o-doa bet savet int o-unan. Ha kerkent « Le Peuple Breton » da zivenn Deshayes, ha da êsê planta ar beh — hag an dismegafis — war an daou all. Petra zo da zoñjal e gwirionez ?

Eun dra bennag da genta : ne oar den re vad ped leor da zeski brezoneg a heller implijoud bremañ, kement ez eus bet embannet anezo eun nebeud bloaveziou 'zo. Beteg-henn, n'e-noa bet oberour ebed kavet peadra da glemm abalamour ma vije bet kopiet gand hini pe hini. Kavet e-noa bet pep hini e stumm da zevel e leor.

Hefivel-mat — pe hefivel-mik zoken — e seblant beza leor Deshayes ouz metod Le Dû-Le Berre : ar memez doare da ginnig ar frazennou, ar memez heuliad e-keñver ar yezadur a gaver en eil hag en egile. Heuliet eo bet metod an UBO beteg... ar fazi a bedagogiez a reer pa lavarer « loar », « aval » heb ger-mell pe heb eur renadenn. Morse ne vez implijet ar geriou-ze evelse. Lieskementet eo bet ar fazi memez, pa 'z eus tu da lenn « buoh ha mark », eur frazenn n'eus ket anezi e brezoneg !

Faziou pedagogiez — ne gaver ket e metod an UBO — a zo bet greet : komafis dre : « an asied a zo gwenn », « an houad zo war an dour », a vo sanka don eun eredurez hefivel ouz hini ar galleg e-barz spered ar vugale. Red e oa komafis gand : « gwenn eo an asied », « war an dour ema an houad. » Eur fazi divent a bedagogiez a zo ouspenn, pa 'z eo bet laket ar skrid dindan ar skeudenn, e leor ar vugale. Sur e vezet e vo distaget fall ganto !

Mad eo an notennou : dreist-oll an hini a lavar e vez skrivet « ind-i » ive.

Med pebez doare-skriva ! Pa vo bet leuniet o fenn d'ar vugale gand reolennou a zo da zisplega e galleg, evel « l'accord du participe passé du verbe actif » pe hini ar verb « accidentellement pronominal », ne jomo ken nemed da zeski d'ar paour kêz skolidi : ar pemp doare da skriva an « s » (s, ss, -s, sh, zz), ar pevar doare da skriva ar « z » (z, -z, s, zh), ha da vugale bro-Wened, an tri doare (c'h, zh, sh) da skriva eur zon n'eus ket anezafin en o rannyez... Ma !

A. MERSER.

Bloavez ar vugale eo 1979, hag e-neus soñjet P.-M. Mevel sevel da geñver an digouez-ze eur ganaouenn fromuz da zigas deom da zoñj n'ema ket euruz an oll vugale dre ar bed. Ken fromuz all, daoust ma 'z eo disheñvel, eo ar « chanson nevez » bet dastumet gand Kerlann, ha ma tispleg enni ar haner-pobl Louis ar Brun an droug a oa bet greet dezañ gand eur gontez euz Plouigno. Goude beza bet e prosez ganti, mar plij, abalamour ma oa o honid e vara war an hent publik, e hell rei eur gentel « d'ar bobl izel da ziwall ouz an nobl kruel... »

Ahendall, e vo lennet en niverenn-mañ euz Brud Nevez ar penn kenta euz an ênvorennoù ema krog eun niz da Baotr Treoure da skriva, Louis Conq, anezañ eur brezoneger a-zoare, ken lemm all e bluenn. Gand dudi eo e vo lennet pez a gont Louis Conq euz e dud hag euz kériou Treouergad, da gomañs...

A l'occasion de l'Année de l'Enfance, P.-M. Mevel a composé une émouvante chanson qui nous rappelle très justement que tous les enfants ne connaissent pas le bonheur sur cette terre. Ce texte très actuel est suivi d'une « chanson nouvelle » recueillie par Kerlann, et que chantait Louis le Brun de Plouigneau. Notre chansonnier populaire y raconte le procès que lui fit une comtesse — parce qu'il avait chanté sur la rue — et invite hardiment le peuple à défendre la République contre la malice des nobles.

Également au sommaire de ce numéro, le début des souvenirs de Louis Conq, neveu d'un autre chansonnier célèbre, Paotr Treoure. Louis Conq aussi sait raconter et écrire, et sa chronique débute par une évocation des habitants et des villages de Tréouergat.